

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

10

*Rimantas Miknys
Lietuvos demokratų partija
1902-1915 metais*

1995

**LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS**

*Skiriu Motinai ir
šviesiam Tėvo atminimui*

ISSN 1392-0391

Mykolo Römerio 120-osioms metinėms

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJS

10

Rimantas Miknys

Lietuvos demokratų partija 1902-1915 metais

VILNIUS

A. Varno personalinė įmonė

1995

UDK 947.45.052

Li-191

Redakcinė kolegija:

Antanas Kulakauskas

Česlovas Laurinavičius

Raimundas Lopata

Rimantas Miknys

Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)

Vladas Sirutavičius

Giedrius Subačius

Antanas Tyla

Knyga išleista su finansine

ATVIROS LIETUVOS FONDO parama

ISBN 9986-491-22-3

© Rimantas Miknys, Lietuvos istorijos institutas

TURINYS

PRATARMĖ	7
ĮVADAS	8
1. LIETUVIŲ DEMOKRATŲ PARTIJOS KŪRIMASIS IR 1902 - 1904 METŲ POLITINĖ-SOCIALINĖ PROGRAMA	16
1.1. LDP ištakos ir prielaidos	16
1.2. LDP steigimas	27
1.3. LDP pagrindinės programinės nuostatos ir jų įtaka partijos organizavimui	32
2. LIETUVIŲ (LIETUVOS) DEMOKRATŲ PARTIJOS ORGANIZACINIS IR VISUOMENINIS-POLITINIS VEIKIMAS 1905 METAIS	44
2.1. LDP organizacinės problemos, jų sprendimas ir rezultatai	45
2.2. LDP visuomeninė-politinė veikla ir partijos naujų programinių nuostatų formavimas	61
3. LIETUVOS DEMOKRATŲ PARTIJA 1906 - 1915 METAIS	94
3.1. LDP organizacinės evoliucijos ir veiklos ypatumai	96
3.2. LDP politinės-socialinės programos bruožai	128
3.3. Tautiniai-politiniai LDP veiklos aspektai	142

IŠVADOS	168
PRIEDAI	173
LENTELĖS.....	174
LIETUVOS DEMOKRATŲ PARTIJOS PAGRINDINIAI DOKUMENTAI	184
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	218
STRESZCZENIE	226
RÉSUMÉ.....	238
TRUMPINIAI	249
ASMENŲ RODYKLĖ.....	250

PRATARMĖ

Ši studija - ne reakcija į dabartinės aktualijas, kurios galėjo vienaip ar kitaip sukurti tam tikrą motyvų lauką. Turiu galvoje tai, jog mūsų politinėje padangėje ir šiuo metu funkcionuoja partija tokiu pat pavadinimu, oficialiai besiremianti 1902 m. susikūrusios LDP tradicija.

Dar studijuojant Vilniaus pedagoginiame institute (dabar - universitetas), apie 1979-1980 m., profesorė Aldona Gaigalaitė siūlė kursiniame darbe nagrinėti LDP veikimą 1902-1905 m. Šis darbas vėliau išsiplėtė iki diplominio, o pastarasis virto kartu su profesore parašytu straipsniu, 1983 m. publikuotu Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbų „Istorijos“ 23 tomelyje. Jau pirmasis „prisilietimas“ prie šios temos parodė, kad reikės nagrinėti klaidžią ir sunkiai apibrėžiamą lietuvių Atgimimo istoriją. Suvokiau, kad dėl sovietinės ideologijos varžtų toks tyrimas neįmanomas. Tačiau, profesoriaus Vytauto Merkio padrąsintas ir jam vadovaujant, 1985-1989 m. neakivaizdinės aspirantūros Istorijos institute studijų metu bibliotekose, archyvuose surinkau medžiagą, parašiau kelis straipsnius. Tai buvo pirmas rimto darbo prie šios studijos etapas. 1989-1990 m., pasikeitus Lietuvos politinei situacijai, pradėjau rengti disertaciją „Lietuvos (Lietuvių) demokratų partija: Organizacija ir visuomeninis-politinis veikimas 1902-1915 metais“ humanitarinių mokslų daktaro laipsniui įgyti. 1993 m. ją apgynęs, raginamas profesoriaus V. Merkio ir Lietuvos istorijos instituto direktoriaus profesoriaus Antano Tylos bei to paties instituto Tautinio atgimimo ir Lietuvos Respublikos istorijos skyriaus vadovo Česlovo Laurinavičiaus, šį darbą baigiau rašyti.

Šis veikalas visų LDP veiklos aplinkybių išsamiai neatskleidžia. Jau dabar galima pasakyti, jog čia tik labai bendrais bruožais ir glaustai apibūdinta Rusijos caro valdžios politika lietuvių tautinio judėjimo, tuo pat metu ir partijos atžvilgiu XX a. pradžioje, siaurai analizuoti LDP santykiai su kitomis Lietuvos partijomis. Vargu ar buvo įmanoma tai nagrinėti plačiai: nėra specialių Rusijos valdžios politikos Lietuvoje, kitų partijų programinių nuostatų raidos, veiklos, ypač 1905-1915 m., tyrimų. Vis dėlto tikiuosi, kad studija leidžia atsigręžti į pilietinius lietuvių politinės civilizacijos pavidalus, kadaise labai akcentuotus Mykolo Rōmerio, Vaclovo ir Mykolo Biržiškų bei Vandos Daugirdaitės-Sruogienės darbuose, o vėliau primirštus.

Noriu padėkoti už idėjas, labai naudingus patarimus, visapusišką pagalbą, raginimus čia jau minėtiems labai gerbiamiems asmenims. Už pokalbius pagrindinėmis šios knygos temomis, reikšmingas pastabas taisant tekstą esu dėkingas Egidijui Motiekai, o už patarimus, techninę pagalbą - Gediminui Vaskelai, Algirdui Baliuliui, Vladui Sirutavičiui, Raimundui Lopatai. Taip pat noriu nuoširdžiai padėkoti žmonai Česlavai Miknienei už pagalbą spausdinant kartais sunkiai įskaitomą rankraštį.

Rimantas Miknys

Vilnius, 1995 m. balandis